ARREST VAN HET HOF
VAN 11 DECEMBER 1973 [1]

Carlheinz Lensing Kaffee-Tee-Import KG tegen Hauptzollamt Berlin-Packhof (verzoek om een prejudiciële beslissing, ingediend door het Finanzgericht Berlin)

Zaak 147-73

Samenvatting

Landen en gebieden overzee — Associatie — Guinee (Guinea) — Niet-geassocieerd land — Invoer — Geen vrijdom
(EEG-Verdrag, art. 131)

Artikel 131 van het EEG-Verdrag junctis bijlage IV en de Associatieovereenkomst van 29 juli 1969 tussen de Europese Economische Gemeenschap en de Afrikaanse staten en Madagascar moet in die zin worden uitgelegd dat importen uit Guinee in 1971 niet meer waren te beschouwen als importen uit een met de EEG geassocieerde staat of gebied, zodat zij voor vrijdom van douanerechten in de Lid-Staten niet in aanmerking kwamen.

In de zaak 147-73

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Finanzgericht te Berlijn, in het aldaar aanhangig geding tussen

CARLHEINZ LENSING KAFFEE-TEE-IMPORT KG te Berlijn

en

HAUPTZOLLAMT BERLIN-PACKHOF

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van artikel 131 van het EEG-Verdrag junctis bijlage IV en de Associatieovereenkomst van 29 juli 1969 tussen de Europese Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar (PB nr. L 282 van 28. 12. 1970, blz. 1),

wijst

1 — Procestaal: Duits.

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: R. Lecourt, President, M. Sørensen (rapporteur), Kamerpresident, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, C. Ó Dálaigh en A. J. Mackenzie Stuart, Rechters,

Advocaat-Generaal: A. Trabucchi
Griffier: A. Van Houtte

het navolgende

ARREST

Ten aanzien van de feiten

Overwegende dat inzake de feiten, het verzoek en de standpunten van partijen ter terechtzitting is gerapporteerd als volgt:

I — De feiten en de procesvoering

1. In mei 1971 heeft verzoekster in het hoofdgeding uit Afrika 100 zakken ongebrande koffie geïmporteerd. Zij vroeg om vrijstelling van de volgens het gemeenschappelijk douanetarief geheven rechten, stellende dat de koffie herkomstig was uit de Republiek Guinee en dus viel onder de regeling, vervat in de Associatieovereenkomst met de Afrikaanse staten en Madagascar. Zij legde een certificaat over, waarin werd verklaard dat de koffie van Guinese herkomst was en verwees naar het besluit van de Bundesminister der Finanzen van 28 december 1966, luidende onder meer als volgt: „Er zijn termen aanwezig om voor importen uit de Republik Guinea voorlopig de in het EEG-Verdrag voorziene voordelen te blijven toekennen . . .".

De douane gaf aanvankelijk gevolg aan dit verzoek, doch vorderde enkele maanden nadien een bedrag van 1 391 DM aan douanerechten op grond dat de koffie niet herkomstig was uit Guinea, doch waarschijnlijk uit Kameroen (en dan zouden ook de voorschriften betreffende de certificaten van oorsprong niet in acht zijn genomen).

2. Verzoekster kwam tegen deze — door het Hauptzollamt Berlin-Packhof bevestigde — beslissing op en maakte de zaak aanhangig bij het Finanzgericht te Berlijn, dat bij beschikking van 4 juni 1973 het geding schorste en krachtens artikel 177 van het EEG-Verdrag het Hof van Justitie verzocht om bij wege van prejudiciële beslissing uitspraak te doen inzake de navolgende vraag:

„Dient artikel 131 van het EEG-Verdrag, junctis bijlage IV en de Associatieovereenkomst van 29 juli 1969 tussen de Europese Economische Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar, aldus te worden verstaan dat ook nog in 1971 importen van koffie uit Guinea in de Bondsrepubliek Duitsland met inbegrip van Berlijn (West) moesten worden behandeld als importen van waren afkomstig uit de geassocieerde staten, dat wil zeggen eventueel met vrijdom van rechten?".

Blijkens de overwegingen van de verwijzingsbeschikking heeft het Finanzgericht

gemeend het Hof deze vraag te moeten voorleggen omdat het voor de uitslag van het geding de doorslag kan geven of Guinese koffie ook nog na 2 oktober 1958, toen Guinea onafhankelijk verklaard werd, met vrijdom van douanerechten in de Bondsrepubliek Duitsland kon worden ingevoerd dan wel of de toekenning van zodanige vrijdom na de onafhankelijkheidsverklaring als schending van het Gemeenschapsrecht is te beschouwen.

Het Finanzgericht overweegt voorts:

„Partijen hebben in de stukken de mogelijkheid geopperd er eenvoudigweg van uit te gaan dat men voor koffie-importen uit Guinea als de onderhavige in strijd met het Gemeenschapsrecht vrijdom van douanerechten is blijven toekennen; daarmede wordt de draagwijdte van het Gemeenschapsrecht echter miskend. Het Gemeenschapsrecht, dat noch in het volkenrecht noch tot het internationale recht behoort, is in de Bondsrepubliek Duitsland rechtstreeks toepasselijk . . ."

3. De beschikking van het Finanzgericht is op 26 juni 1973 ter griffie van het Hof ingeschreven.

Overeenkomstig artikel 20 van het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de EEG zijn op 13 september 1973 schriftelijke opmerkingen ingediend door de Commissie van de Europese Gemeenschappen — vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur F. W. Albrecht — en op 12 september 1973 door verzoekster in het hoofdgeding — vertegenwoordigd door mevrouw G. Rauschning, advocaat te Hamburg.

Op rapport van de Rechter-Rapporteur en de Advocaat-Generaal gehoord heeft het Hof besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — De voor het Hof gemaakte opmerkingen

De *Commissie van de Europese Gemeenschappen* heeft allereerst betoogd dat het in het gemeenschappelijk tarief vastgestelde douanerecht voor koffie jegens alle derde landen van toepassing is voor zover de wetgeving van de Gemeenschap geen bijzondere preferentiële rechten voorziet. En geen der sedert 1 januari 1971 toegepaste preferentiële regelingen kan ten opzichte van Guinea toepassing vinden. Men zou bij voorbeeld kunnen denken aan de preferentiële regelingen voorzien in de Associatieovereenkomst tussen de EEG en de Afrikaanse staten en Madagascar die met de EEG zijn geassocieerd (hierna te noemen: Associatieovereenkomst (1969)) en in 's Raads besluit van 29 september 1970 inzake de associatie van de landen en gebieden overzee met de Europese Economische Gemeenschap (PB nr. L 282 van 28. 12. 1970, blz. 83) (hierna te noemen Associatiebesluit (1970)).

Ten aanzien van de evolutie van de associatie der landen en gebieden bedoeld in bijlage IV van het EEG-Verdrag brengt de Commissie artikel 227, lid 3, van het Verdrag in herinnering, volgens hetwelk „de landen en gebieden overzee waarvan de lijst als bijlage IV aan dit Verdrag is gehecht . . . het onderwerp [vormen] van de bijzondere associatieregeling omschreven in het vierde deel van dit Verdrag", en dat Guinea in bijlage IV onder die landen en gebieden wordt genoemd. Zij geeft een exposé van de regeling die voor die landen en gebieden is neergelegd in het vierde deel van het Verdrag en in de toepassingsovereenkomst betreffende de associatie tussen die landen en gebieden en de Gemeenschap als bedoeld in artikel 136 van het Verdrag, die als bijlage bij het Verdrag is gevoegd. De toepassingsovereenkomst was maar vijf jaar geldig en had nadien dus door nieuwe bepalingen moeten worden vervangen. Toen een aantal dezer landen en gebieden — waaronder Guinea — tijdens de geldigheidsduur dezer overeenkomst hun onafhankelijkheid hadden verkregen opende de Gemeenschap met achttien dezer landen onderhandelingen die tot een associatieovereenkomst tussen de EEG en de met de EEG geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar hebben beleid. Deze overeenkomst is op 1 juni 1964 in werking getreden. Guinea heeft aan de onderhandelingen niet deel geno-

men en is ook niet toegetreden. Bij besluit van 25 februari 1964 heeft de Raad voor de landen en gebieden die niet onafhankelijk waren geworden nieuwe associatiebepalingen vastgesteld. Bedoelde overeenkomst en bedoeld besluit zijn per 1 januari 1971 vervangen door voormelde Associatieovereenkomst (1969) en voormeld Associatiebesluit (1970).

De Commissie meent echter dat ter beantwoording van de gestelde vraag niet volstaan kan worden met de vaststelling dat Guinea niet tot de Associatieovereenkomst (1969) is toegetreden en niet onder het Associatiebesluit (1970) valt, immers Guinea (= Guinee) staat op de lijst van bijlage IV en het vierde deel van het Verdrag is naar tijdsduur niet beperkt.

Volgens de Commissie kunnen uit het feit dat Guinea nog in bijlage IV is vermeld, op zichzelf geen conclusies worden getrokken: de bijlage is, afgezien van de vermelding der Nederlandse Antillen, niet bijgewerkt. Men mag zich integendeel afvragen of en hoeverre de bepalingen van het vierde deel van het Verdrag nog van toepassing zijn. Ten aanzien van de onafhankelijk geworden staten lopen de meningen uiteen. Volgens de Commissie behoeft aan deze uiteenlopende opvattingen geen bespreking te worden gewijd omdat zelfs het feit dat het vierde deel na de onafhankelijkheidsverklaring geheel of ten dele toepasselijk is gebleven niet zou impliceren dat Guinea in 1971 onder een communautaire associatieregeling viel. Men zou het er voor kunnen houden dat het vierde deel toepasselijk is gebleven in die zin dat de associatie op grondslag van de artikelen 131 en volgende ook nadat de landen en gebieden bedoeld in bijlage IV hun onafhankelijkheid hebben verkregen in de lijn van de verdragsdoeleinden is blijven liggen, doch dit voert dan hoogstens tot de conclusie dat deze landen en gebieden zich konden associëren en betekent niet dat dit ook is gebeurd.

Ten slotte vraagt de Commissie zich af hoe over handhaving van de concrete bepalingen der oorspronkelijke associatie moet worden geoordeeld. Wanneer men aanneemt dat het vierde deel van het Verdrag na de inwerkingtreding der associatieovereenkomst van 1963 op Guinea (Guinee) van toepassing is gebleven, dan levert zulks nog niet een associatieverhouding — of een daarin besloten liggende preferentiële regeling — op Het vierde deel kan zonder toepassingsovereenkomst niet als een toepasselijke associatiregeling worden beschouwd.

Het kan verleidelijk schijnen te stellen dat de overgangsbepalingen van artikel 14 der toepassingsovereenkomst — ter aanvulling van het vierde deel van het Verdrag — nog op Guinea van toepassing zijn. In dit artikel wordt een standstill voorzien en het heeft betrekking op het tijdvak tussen de datum waarop de overeenkomst eindigt en het invoeren van bepalingen voor een nieuwe periode. De Commissie meent echter dat de overgangsbepalingen naar hun aard niet meer kunnen worden toegepast wanneer een nieuwe overeenkomst niet in het voornemen ligt.

Voorts betoogt de Commissie dat een associatie met een onafhankelijke staat een zekere wederkerigheid veronderstelt. Doch Guinea heeft sinds het bereiken van de onafhankelijkheid op geen enkele manier meer deelgenomen aan de associatie die haar oorsprong vindt in het vierde deel van het Verdrag. Volgens de Commissie volgt daaruit dat de associatieverhouding van 1958 is onderbroken, althans opgeschort.

En ten slotte wettigen ook de regelen betreffende de opvolging van staten — met name in het kader van de dekolonisatie — geen andere conclusie. Zij komt dus tot de slotsom dat geen enkele bepaling van het Gemeenschapsrecht in die zin kan worden uitgelegd dat in 1971 waren van herkomst uit Guinea bij invoer in Duitsland als produkten in de zin van de regeling bedoeld in de associatieovereenkomst van 29 juli 1969 moesten worden behandeld.

De *firma Carlheinz Lensing* erkent dat een objectieve beoordeling van de situatie rechtens tot ontkennende beantwoor-

ding van de vraag van het Finanzgericht moet leiden — ofschoon zij bij een bevestigende beantwoording belang kan hebben —. Guinea kan, omdat het de Franse constitutie van 14 oktober 1959 niet heeft bekrachtigd en daarmede aan haar bevoorrechte betrekkingen met Frankrijk een einde heeft gemaakt, niet meer profiteren van de preferentiële regeling die op speciale betrekkingen tussen Guinea en Frankrijk was gebaseerd. De voorwaarden voor een op de bepalingen van het Verdrag zelf berustende associatie zijn daarmede komen te vervallen. Een in het Verdrag besloten liggende of van Raad of van Commissie uitgegane machtiging van de Duitse en Franse Regeringen om voor importen uit Guinea vrijdom van invoerrechten toe te staan bestaat haars inziens niet.

De firma geeft te kennen dat de litigieuze beschikking voor het Finanzgericht met andere middelen wordt bestreden. Zij is het eens met de opvatting dat de Bundesminister der Finanzen door tien jaar lang over de gehele lijn van douanerechten bij invoer uit Guinea af te zien, een situatie heeft geschapen waarop de justitiabelen mochten vertrouwen, en dus niet alsnog wegens importen die in het verleden hadden plaatsgevonden douanerechten mocht heffen. In die zin heeft de minister dan ook bij brief van 17 mei 1972 aan het „Deutsche Kaffee-Verband" met zoveel woorden verklaard zich ermede te verenigen dat bijaldien het preferentiële régime voor Guinea mocht worden afgeschaft, importen die reeds hebben plaatsgevonden niet alsnog zouden worden belast.

Nadat het hiermede weergegeven rapport ter terechtzitting was uitgebracht, heeft de mondelinge behandeling plaatsgehad. De Commissie is gehoord ter terechtzitting van 24 oktober 1973 en de Advocaat-Generaal heeft ter terechtzitting van 27 november 1973 zijn conclusie genomen.

Ten aanzien van het recht

1 Overwegende dat het Finanzgericht te Berlin bij beschikking van 4 juni 1973, ingekomen op 26 juni 1973, het Hof krachtens artikel 177 van het Verdrag tot oprichting van de EEG de navolgende vraag heeft gesteld:

„Dient artikel 131 van het EEG-Verdrag, junctis bijlage IV en de Associatieovereenkomst van 29 juli 1969 tussen de Europese Economische Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar, aldus te worden verstaan dat ook nog in 1971 importen van koffie uit Guinea in de Bondsrepubliek Duitsland met inbegrip van Berlijn (West) moesten worden behandeld als importen van waren, afkomstig uit de geassocieerde staten, dat wil zeggen eventueel met vrijdom van rechten?"

2 Overwegende dat in artikel 131 wordt bepaald dat de Lid-Staten overeenkomen de niet-Europese landen en gebieden welke bijzondere betrekkingen onderhouden met sommige Lid-Staten, met de Gemeenschap te associëren;

dat deze landen en gebieden worden opgesomd in de lijst van bijlage IV van het Verdrag;

dat op deze lijst — in de versie die bij ondertekening van het Verdrag op 25 maart 1957 tot stand kwam — onder meer als behorende tot „Frans West-Afrika" wordt genoemd „Guinea";

dat Guinea in 1958 onafhankelijk is geworden;

dat de bij het EEG-Verdrag en in artikel 136 van dat Verdrag bedoelde toepassingsovereenkomst — de associatie betreffende — aan het einde van het jaar 1962 is geëxpireerd;

3 dat de associatieregeling met achttien inmiddels onafhankelijk geworden staten is geregeld in de op 20 juli 1963 te Jaounde getekende en bij de overeenkomst van 29 juli 1969 verlengde „Associatieovereenkomst tussen de Europese Economische Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar";

4 dat de Republiek Guinee niet heeft deelgenomen aan de onderhandelingen die tot deze overeenkomsten hebben geleid en niet tot die overeenkomsten is toegetreden;

dat Guinea niet behoort tot de landen en gebieden waarop 's Raads krachtens artikel 136 van het Verdrag genomen besluiten van 25 februari 1964 en 29 september 1970 inzake de Associatie van de landen en gebieden overzee met de Europese Economische Gemeenschap (PB 11 juni 1964, blz. 1472 en PB L 282 van 28. 12. 1970, blz. 83) van toepassing zijn;

dat importen uit Guinea derhalve in 1971 niet waren te beschouwen als importen uit een met de EEG geassocieerde staat of gebied, zodat zij voor vrijdom van douanerechten in de Lid-Staten niet in aanmerking kwamen;

Ten aanzien van de kosten

5 Overwegende dat de kosten door de Commissie van de Europese Gemeen-

schappen wegens indiening harer opmerkingen aan het Hof gemaakt niet voor vergoeding in aanmerking komen;

dat de procedure ten aanzien van partijen in het hoofdgeding als een in de loop van het geding voor de nationale rechter gerezen incident is te beschouwen, zodat deze over de kosten heeft te beslissen;

Gezien de stukken;

Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur;
Gehoord de mondelinge opmerkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen;
Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal;
Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, met name de artikelen 131, 136 en 177;
Gelet op de als bijlage bij het EEG-Verdrag gevoegde toepassingsovereenkomst betreffende de associatie van de landen en gebieden overzee met de Gemeenschap;
Gelet op de op 20 juli 1963 te Jaoende getekende en bij overeenkomst van 29 juli 1969 verlengde Associatieovereenkomst tussen de Europese Economische Gemeenschap en de met deze Gemeenschap geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar;
Gelet op 's Raads besluiten van 25 februari 1964 en 29 september 1970 betreffende de associatie van de landen en gebieden overzee met de EEG;
Gelet op het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, met name artikel 20;
Gelet op het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen,

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende inzake de vraag door het Finanzgericht te Berlijn bij beschikking van 4 juni 1973 gesteld, verklaart voor recht:

Artikel 131 van het EEG-Verdrag junctis bijlage IV en de Associatieovereenkomst van 29 juli 1969 tussen de Europese Economische Gemeenschap en de Afrikaanse staten en Madagascar moet in die zin worden uitgelegd dat importen uit Guinea in 1971 niet meer waren te beschouwen als importen uit een met de EEG geassocieerde staat of gebied, zodat zij

voor vrijdom van douanerechten in de Lid-Staten niet in aanmerking kwamen.

Lecourt		Sørensen	Monaco
Mertens de Wilmars	Pescatore	Ó Dálaigh	Mackenzie Stuart

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op elf december negentienhonderddrieënzeventig.

De Griffier

A. Van Houtte

De President

R. Lecourt

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL A. TRABUCCHI VAN 27 NOVEMBER 1973 [1]

Mijnheer de President,
mijne heren Rechters,

's Hofs antwoord op de door het Finanzgericht te Berlijn gestelde vraag of op de invoer van koffie uit Guinea in de Bondsrepubliek Duitsland nog in 1971 de preferentiële regeling voor de invoer van waren uit de Afrikaanse staten en Madagascar — volgens de op 29 juli 1969 tussen de Gemeenschap en de bedoelde staten gesloten associatieovereenkomst — moest worden toegepast, zal ongetwijfeld een weerslag hebben op politiek terrein. De vraag is in ondubbelzinnige bewoordingen gesteld en in een zaak als de onderhavige wordt de uitlegger ook geen ruimte voor doelmatigheidsoverwegingen gelaten. Het Hof is niet geroepen om, voor zover de rechtsverhouding tussen de Republiek Guinea en de Gemeenschap niet geheel duidelijk is, punten van twijfel uit de weg te ruimen.

Onze taak is bescheidener. En de mogelijke oplossingen voor de meer algemene problematiek die met de huidige verhouding tussen Guinea en de Gemeenschap verband houdt kunnen in geen geval van invloed zijn op het antwoord dat op de vraag van de Duitse rechter inzake de invoerrechten moet worden gegeven; dat antwoord zal duidelijk en ondubbelzinnig zijn.

Volgens artikel 131 van het EEG-Verdrag zijn de Lid-Staten overeengekomen de niet-Europese landen en gebieden die bijzondere betrekkingen met bepaalde Lid-Staten onderhouden, met de Gemeenschap te associëren. Overeenkomstig artikel 227, lid 3, van het Verdrag zijn deze landen en gebieden, die zich bij het sluiten van het Verdrag in een afhankelijke positie bevonden ten opzichte van een bepaalde Lid-Staat, opgesomd in de lijst die als bijlage IV aan het Verdrag is gehecht. Op die lijst is onder Frans

1 — Vertaald uit het Italiaans.